

DĚJINY ŽIDOVSKÉHO OSÍDLENÍ MNÍŠKU

Vydáno u příležitosti akce
Vzpomínka
na židovské spoluobčany
dne 28. 1. 2024.

ÚVOD

Čtenářům se představuje **první souhrnné zpracování historie židovského osídlení Mníšku.**

Cílem této publikace je připomenout dnešním obyvatelům Mníšku pod Brdy, že v našem městě ještě před 82 lety žili lidé, kteří se stali „nepřáteli“ pouze kvůli tomu, že nevyhovovali zruďné nacistické ideologii.

Židé, žijící v Mníšku, se od většinového českého obyvatelstva odlišovali pouze svým etnickým původem a vírou. Žili tu společně v pokoji a míru, hovořili stejným jazykem, naši předkové nakupovali v jejich obchodech potraviny a další zboží, nechávali si u nich zasklívat okna nebo se k nim chodili léčit. Žili si tu takzvaně po sousedsku, potkávali se při nedělních vycházkách pod lipami, slavili společně narozeniny prezidenta Masaryka, Den matek i vznik Československa, chodili do stejného kina Česká koruna, jejich děti si spolu hráli v Sokole nebo na dětském hřišti na náměstí.

Začátek konce židovské komunity nastal s rozbitím Československa v září 1938 a s postupným pošlapáváním demokratických principů tohoto státu. Definitivně se uzavřel v průběhu léta 1942, kdy museli zdejší Židé nastoupit do transportů do terezínského ghetta, odkud pak byla většina z nich odvečena do vyhlazovacích táborů. Stali se obětí nacistické politiky systematického, státem provozovaného pronásledování a hromadného vyvražďování – holocaustu.

Téměř dvě století se Židé podíleli na životě našeho města, a i když jejich působení už nic nepřipomíná, rozhodně bychom na ně neměli zapomínat.

Při zpracování této publikace bylo použito dostupných pramenů, které se ovšem dochovaly pouze v omezené míře. Ze záznamů jednotlivých židovských rodin, se nedochovalo nic, proto jsou někde informace neúplné, nebo zcela chybí.

Libor Kálmán, autor

PÁLENÍK A FLUSOVNÍK

První písemná zmínka o židovských obyvatelích našeho města pochází ze „Soupisu židovského obyvatelstva Berounského kraje z roku 1783“. Na Mníšeckém panství se zmiňuje **Wolf Katz Fanta**, ženatý, mající čtyři vlastní a čtyři nevlastní děti. Uvádí se jako nájemce palírny a flusovny, kde pracují židovští sluhové.¹⁾

O dekádu mladší „Soupis židovských rodin Berounského kraje z roku 1793“ je již konkrétnější a uvádí i jména rodinných příslušníků a sloužících. Vedle **Wolfa Fanty** zmiňuje jeho ženu Sáru, dcery Elisabeth a Helenu. Uvádí prvorozeného syna Heinricha, ženatého s Kateřinou (dcera vinopalníka Herzmana z Netvořic) a jejich svobodného syna Salamona. Soupis dále vyjmenovává jejich služebnictvo, pomocníka ve vinopalně Jakoba Fieschla (svobodný), kuchařku Annu Sudomeritz (vdova) a vychovatelku dětí Esther Fantin. Výčet sloužících svědčí o jisté zámožnosti rodiny Fantových.

To potvrzuje i „Soudní odhad Mníšeckého panství z roku 1798“, ve kterém se mj. zmiňuje „*dům panského žida páleníka a flusovníka*“²⁾ z č. p. 132, jehož hodnota byla stanovena na 370 zlatých. Dále se v soudním odhadu uvádí, že „*Žid platil z vinopalny a flusovny 290 zl. za rok*“³⁾. Ze zápisu tedy vyplývá, že v domě patřícím mníšecké vrchnosti, hrabatům z Unvertu, bydlel Žid, žijící se pálením kořalky⁴⁾ a výrobou flusu⁵⁾, za což platil roční nájemné ve výši 290 zlatých.

Indikační skica stabilního katastru z roku 1840.
Dům č. p. 132 zakroužkovaný

¹⁾ Předchozí „Soupis židovského obyvatelstva Berounského kraje z roku 1724“ se o žádných židovských obyvatelích Mníšku nezmiňuje. Nemáme tedy písemné zprávy o tom, že by Židé bydleli v Mníšku již před rokem 1783.

²⁾ VÁVRA Josef, Historické paměti bývalého panství Mníšeckého a Kláštera sv. Maří Magdalény na Skalce, Praha 1899, s. 67

³⁾ Tamtéž, s. 69

⁴⁾ Provozování většiny řemesel bylo Židům ve městech po staletí zakázáno hlavně na nátlak mocných řemeslnických cechů. Židé se tak stali průkopníky v řemeslech, která ještě nebyla cechy přísně organizována, jako například koželužství, vinopalnictví, sklenářství nebo výroba potaše a mýdla. Podle statistik bylo v 18. století mezi Židy nejrozšířenějším zaměstnáním vinopalnictví. Většinou toto řemeslo provozovali jako nájemníci vinopalen v majetku šlechty, již vynášely židovské vinopalny značné příjmy. Často byla vinopalna spojena s výčepem, také najatým od šlechty.

⁵⁾ Flus (neboli draslo) se získával z dřevěného popela prosíváním a louhováním v kádích za pomoci nejdříve studené a pak horké vody. Poté se louh odpařoval a výsledkem tohoto procesu byl surový flus, který se používal k výrobě mazlavého mýdla. Mníšečtí tak tehdy veškerý svůj popel z kamen shromažďovali a flusáři si jej odváželi. Nejklaknější popel se však vyráběl spalováním hromad dřeva nebo rovnou celých nepokácených stromů v lese. Flus byl dále důležitou surovinou pro sklářskou a textilní výrobu.

VÝVOJ POČTU OBYVATEL ŽIDOVSKÉHO VYZNÁNÍ

V Mníšku po dlouhou dobu působila pouze jedna židovská rodina, o čemž svědčí Soupis židovského obyvatelstva Berounského kraje **1811**, uvádějící v Mníšku jméno **Heinricha Fanty** (* 1771 † 1832). V této době byl tedy nejspíš jeho otec Wolf již mrtev a on se po něm ujal výdělečné vinopalny a flusovny.

O tom, že židovská komunita tu nebyla v 1. polovině 19. století příliš početná, svědčí také údaj z roku 1849, podle kterého žily na Mníšeckém panství pouze 4 židovské rodiny z celkového počtu 3 127 obyvatel ⁶⁾.

Ve druhé polovině 19. století ale jejich počet postupně narůstal a v roce 1879 žilo v Mníšku již 61 Židů, což je zřejmě nejvyšší doložený počet v historii města. V dalších letech počet osob izraelského vyznání opět klesal a v roce 1880 činil na území politické obce Mníšek 42 osob ⁷⁾. O 20 let později klesl jejich počet na 36 ⁸⁾. V roce 1930 žilo v Mníšku a okolí celkem lidí 47 židovského vyznání ⁹⁾.

Pro zajímavost lze uvést, že podle dochovaných židovských matrik se v letech 1869-1900 v Mníšku narodilo do židovských rodin 42 dětí (z nichž šest se nedožilo prvního roku života), zatímco ve stejném období zemřelo 23 osob ¹⁰⁾.

Počet židovských obyvatel postupně klesal. K roku 1942 je v Mníšku evidováno 28 mužů, žen a dětí z Mníšku, kteří se stali během následujících tří let oběťmi holokaustu.

Počet židovských obyvatel tedy nikdy nedosáhl vysokého počtu, proto ani nedošlo ke stavbě vlastního hřbitova a tento nízký počet stojí zřejmě za zrušením Židovské náboženské obce v Mníšku v roce 1930.

Mníšek nikdy vlastní židovský hřbitov neměl, své zesnulé souvěrce vozili k pohřbení do Dobříše nebo Litně

⁶⁾ SOMMER J. G., Das Königreich Böhmen, Bd. 16 Berauner Kreis, 1849, s. 52.

⁷⁾ V roce 1880 činil celkový počet obyvatel politické obce Mníšek (Mníšek, Veselka a Skalka) 1 556 lidí, in: VÁVRA, s. 82

⁸⁾ V roce 1900 žilo na území Mníšku 1 263 obyvatel. In: Zápisy o schůzích městského zastupitelstva (27. 12. 1886 – 26. 10. 1907), Fond: Archiv města Mníšku pod Brdy (SOA Praha-západ v Dobříšovicích)

⁹⁾ Poslední předválečné sčítání lidu z roku 1930 zahrnovalo obyvatele Mníšku, Rymaně, Stříbrné Lhoty, Kytína a Zahořan

¹⁰⁾ In: Židovská matrika narozených (1869-1900) a Židovská matrika zemřelých (1869-1900), Národní archiv

SYNAGOGA

Židé bydlící v Mníšku a okolí zatoužili mít svou synagogu, kde by se scházeli k bohoslužbám a jiným společenským účelům. V roce 1875 zakoupil místní Náboženský izraelský spolek od zbankrotovaného mníšeckého podnikatele Antonína Svobody (otce pozdějšího spisovatele F.X. Svobody) jeho usedlost, ve které dříve provozoval strojnickou dílnu, za 1 633 zlatých a 34 krejcarů rakousko-uherské měny. Smlouvu za kupující spolek podepsali Salomon Fanta (příbuzenství s rodinou původních Fantů se nepodařilo prokázat), Joachim König, Alois Fišer (všichni z Mníšku) a Josef Novák z Čisovic ¹¹⁾.

Mníšecká synagoga sloužila židovské obci k bohoslužebným účelům plných 55 let.

Zpočátku si sem zvali rabíny z okolních měst, především z Dobříše.

Z pozdější doby se v matrikách dochovala i jména několika mníšeckých rabínů:

Samuel Katz (působil zde v letech 1895-1900), **G. J. Utitz** (v letech 1900-1902), **Zikmund Beinkeles** (v letech 1902-1903, zároveň uveden jako učitel židovské školy), **Josef Stimmer** (v letech 1904-1906), **Julius Eisner** (1906-1909) a **Josef Kraus** (1911-1913).

Synagoga sloužila svým účelům až do zrušení místní Židovské náboženské obce. Veškerý její majetek převzala Izraelská náboženská obec v Dobříši, kam pak mníšečtí Židé jezdili nebo docházeli na bohoslužby.

Z interiéru mníšecké synagogy se dochovaly pouze **parochet** (opona svatostánku) a **štit na tóru**.

K roku 1932 je v bývalé mníšecké synagoze doložen nájemník **Edvard Kaufmann**, který tu měl sklenářskou dílnu.

V roce 1935 prodala dobříšská Izraelská náboženská obec budovu bývalé mníšecké modlitebny i se zahradou paní Boženě Berkové za cenu 20 000 Kč, která ji přestavěla na obytný dům. K obytným účelům slouží dodnes. Jedná se o dům v Komenského ulici č. p. 182.

≈ *Parochet z mníšecké synagogy*
(Židovské muzeum v Praze)

¹¹⁾ Fond ŽNO Mníšek, In: Archiv Židovského muzea v Praze

» Mníšecká synagoga kolem roku 1932

» Štít na tóru z mníšecké synagogy
(Židovské muzeum v Praze)

HŘBITOVY

Nízký počet osob židovského vyznání byl nejspíše důvodem k tomu, že Židé nikdy v Mníšku svůj hřbitov neměli a své zesnulé souvrce pohřbívali na hřbitovech v Dobříši nebo Litni ¹²⁾.

Na **dobříšském hřbitově**, který v průběhu 20. století prošel částečnou devastací ze strany státní moci i vandalů ¹³⁾, se podařilo identifikovat náhrobky šesti osob pocházejících z Mníšku. Jedná se o náhrobky: **Amalie Fischer** († 1889 ve věku 48 let), **Veit Mautner** († 1891 ve věku 51 let), **Ludmily König** († 1896 ve věku 75 let), **Žofie Fischer** († 1899 ve věku 54 let) – v případě Amalie a Žofie Fischerových se shodou náhod se jednalo o první a druhou manželku Aloise Fischera, obuvníka z č. p. 25, **Jakuba Fischla** († 1902 ve věku 74 let), **Marie Bondy** († 1904 ve věku 76 let) a **Salomona Mautnera** († 1910 ve věku 73 let).

Náhrobek Jakobine Hermann

Na poměrně dobře zachovalém **liteňském hřbitově** se podařilo najít náhrobek jedné ženy z Mníšku. * Jedná se o náhrobek **Jakobine Hermann** z č. p. 8 († 1892 ve věku 52 let).

Náhrobek Jakuba Fischla

¹²⁾ Dle židovské matriky zemřelých bylo v letech 1869-1900 pohřbeno 17 osob v Dobříši a 6 lidí v Litni.

¹³⁾ Mnoho náhrobků bylo z dobříšského hřbitova odcizeno zřejmě v 80. letech 20. století. Jednalo se především o ty novodobější, zhotovené po roce 1850. Byly odcizeny a druhotně použity do staveb ve městě.

OSÍDLENÍ MNÍŠKU A ŽIVNOSTI

Židé v Mníšku nikdy nevytvořili „svou“ čtvrť, ale žili rozptýleni po celém městě. Nejvíce jich bydlelo v okolí synagogy: v dnešní Komenského, Čisovické a Pražské ulici. Řada z nich také bydlela v různých částech náměstí.

Pro příklad můžeme některé uvést. V dnešní Pražské ulici č. p. 203 bydlel zubní technik **Leo Schütz**. Ve stejné ulici, ale v č. p. 189, měla obchod se smíšeným zbožím **Anna Šiková**. V dnešní Komenského ulici č. p. 156 bydlel podomní prodejce zeleniny **Edvard Kaufmann**, který měl dříve truhlářskou dílnu v bývalé synagoze. Po vypuknutí velkého požáru horní části náměstí v roce 1900 byl mezi pohořálými zmíněn také **Samuel Fanta** z č. p. 57 (horní část náměstí). V dnešní Dobříšské ulici č. p. 53 měly přes půlstoletí obchod se smíšeným zbožím a galanterií rodiny **Mautnerů** a pak **Nathanů** (na fotografii je vpravo).

≈ Před domem v Dobříšské ulici byly manželům Nathanovým odhaleny Kameny zmizelých

Na počátku Protektorátu Čechy a Morava, v roce 1939, si nadřízené okupační orgány vyžádaly od mníšecké četnické stanice soupis židovských živností včetně počtu zaměstnanců, výše kapitálu a ročního obrátu ¹⁴⁾.

Majitel	Druh obchodu	Výše kapitálu	Počet zaměstnanců	Roční obrát
Hugo Nathan	smíšený obchod a galanterie	15 000 Kč	×	67 000 Kč
Anna Šiková	smíšený obchod	2 000 až 3 000 Kč	×	10 000 Kč
Edvard Kaufmann	podomní prodej zeleniny	200 až 300 Kč	×	1 800 Kč
Josef Klačer	soukromá lékařská praxe	10 000 Kč	×	27 000 Kč
Leo Schütz	soukromý zubní technik	20 000 Kč	1 pomocník	16 000 Kč

Pro srovnání:

Úředník si průměrně vydělal 15 600 Kč ročně, horník si přišel na 12 000 Kč, začínající učitel dostal 7 800 Kč.

Z výše uvedených čísel vyplývá, že se rozhodně nejednalo o žádné boháče. Byli to vesměs živnostníci se skromným ročním obrátem (příjmem) a nemohli si dovolit ani zaměstnance.

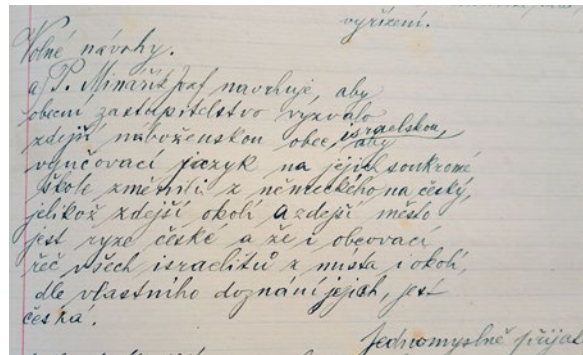
*Anna Šiková
měla v Pražské ulici č. p. 189
obchod smíšeným zbožím*

¹⁴⁾ Fond: Archiv města Mníšek pod Brdy, SOA Praha-venkov, Dobřichovice

ŽIDOVSKÁ ŠKOLA

Umístění Židovské školy lze předpokládat v budově synagogy. O její existenci se nám zachovaly pouze zmínky.

- V roce 1902 navrhol radní **Bedřich Minařík**, aby obecní zastupitelstvo „vzvalo zdejší náboženskou obec izraelskou, aby vyučovací jazyk na jejich soukromé škole změnili z německého na český, jelikož zdejší okolí a zdejší město jest ryze české a že i obcovací řeč všech israelitů z místa i okolí, dle vlastního doznání jejich, jest česká.“¹⁵⁾
- V roce 1903 je v tisku zmíněno, že bývalý učitel na německé soukromé škole v Mníšku, **Zikmund Beinkeles**, je ustanoven učitelem při německé škole v Dambořicích (dnešní okres Hodonín)¹⁶⁾
- Českožidovské listy si v roce 1905 pochvalují, že zatímco řada německých židovských škol v Čechách byla zrušena, „posud trvají školy německé zejména... v Dobříši, Mníšku a Zbraslavi“¹⁷⁾
- Nejpozději se zrušením synagogy (1930) přestala existovat i židovská náboženská škola. Lze ovšem předpokládat, že pro nízký počet dětí byla zrušena již dříve. Kronika římskokatolické farnosti v roce 1933 uvádí, že podle náboženského vyznání bylo na mníšecké obecní škole pouze **1 dítě izraelského vyznání** z celkem 143 žáků.¹⁸⁾

¹⁵⁾ Zápis usnesení obecního zastupitelstva ze dne 12. 8. 1902. Fond: Archiv města Mníšek pod Brdy, SOA Praha-venkov, Dobřichovice

¹⁶⁾ Brněnské noviny, 19. 9. 1903

¹⁷⁾ Českožidovské listy, 1. 10. 1905

¹⁸⁾ Památná kniha fary v Mníšku, s. 70

PRVNÍ SVĚTOVÁ VÁLKA A ŽIDOVŠTÍ UPRCHLÍCI

V letech 1. světové války se měli obyvatelé Mníšku možnost seznámit s příslušníky židovského hnutí **Chasidů**, prchajícími z východních částí monarchie, kteří se svým vzhledem i zvyky lišili od místní židovské komunity.

Pro Rakousko-Uhersko se od podzimu 1914 nevyvíjela situace na východní frontě příznivě a po počátečních úspěších musela ustupovat před útočící ruskou armádou. Před blížící se frontou **prchaly statisíce obyvatel východních částí Rakouska-Uherska**, zejména z Haliče a Bukoviny. Jednalo se především o Židy, kteří se obávali pogromů ze strany kozáků.

Monarchie se sice snažila o uprchlíky postarat, a zároveň je kontrolovat, protože panovala obava z nemocí, přelidnění a nedostatku potravin. Desetitisíce nebožáků našly azyl v uprchlických táborech, z nichž největší na území Čech byl v Německém (dnes Havlíčkově) Brodě. Vybudované tábory ovšem poskytl útočiště jen menšině běženců, většina byla poslána do menších měst a vesnic. Stát rozdělával běžence do takzvaných uprchlických obcí a jednou z nich byl i Mníšek, kam se dostali první uprchlíci v únoru 1915 – jednalo se o 120 Židů z Bukoviny.

„Většinou to jsou lidé nemajetní, kteří berou od státu podporu, by mohli být živi. Ubytování byli u České koruny, ale později sami si byty najali, někteří se jinam odstěhovali. Se zdejšími židy se nestýkají, neboť náleží k jiné sektě židovské (chasidé), která až úzkostlivě šetří svých náboženských předpisů, zvláště co se týče užívání nádob na jídlo. Do jejich nádoby musí se jim mléko nadojiti, a podaný pokrm nebo nápoj od křesťanů nepřijmou. Někteří z nich nechtěli ani o šábesu státní podporu přijímati.“¹⁸⁾

*Situace pro ně byla o to složitější, protože kromě náboženských rozdílů byla mezi nimi a místními občany také bariéra jazyková. Kromě specifického jazyku východoevropských Židů zvaného jidiš mohli snad někteří ovládat němčinu. Z archivních dokumentů se dozvídáme příjmení některých uprchlíků: **Blank, Fieber, Friedman, Kessler, Meler, Rosenstrauch** nebo **Schatner**.*

Uprchlíci přicházeli v zuboženém stavu, který ještě zhoršovala dlouhá cesta a mizerné hygienické podmínky. Často byli téměř nemajetní a své domovy v Haliči a Bukovině opustili jen s nejnужnějšími věcmi.

Nadřízené orgány nabádaly představitele uprchlických obcí, aby o ně „*pečovali, aby trpkost osudu uprchlíků nebyla stupňována nevraživým chováním obyvatelstva a zejména nechť netrpí v obci útoku na uprchlíky ze strany mládeže.*“¹⁹⁾

Hmotná podpora od státních orgánů byla minimální, uprchlíci se tak leckde snažili vypomáhat, zapojovali se do sezonních nebo řemeslných prací. Běžencům byl pravidelně vyplácen státní vyživovací příspěvek ve výši 70 haléřů na dospělé osobu a den (děti do 2 let dostávaly 50 haléřů, starší 60 haléřů). Jeho vyplácení bylo později podmíněno tím, aby jeho dospělí příjemci pracovali.

Poslední Židé se do svých domovů v osvobozené Bukovině vraceli až v srpnu 1918.

¹⁸⁾ Památná kniha fary v Mníšku, s. 30-31

¹⁹⁾ Fond: Archiv města Mníšek pod Brdy, SOA Praha-venkov, Dobřichovice

» Hostinec
„U české koruny“ (vpravo)
– dnes na jeho místě stojí
Pasáž Pražská

PERZEKUCE V OBDOBÍ PROTEKTORÁTU ČECHY A MORAVA (1939 až 1945)

Po odstoupení pohraničí Německu po podepsání Mnichovské dohody, se do Československa, zmenšeného o 30 % jeho území, přestěhovalo na podzim roku 1938 (nebo spíše uprchlo) odhadem 140 tisíc Čechů a **18 tisíc Židů**, kterým na zabraném území hrozilo násilí a fyzická likvidace.

V říjnu 1938 přišla do Mníšku, z Němci zabraného Oseku u Duchcova, rodina **MUDr. Josefa Klačera** (žil v letech 1904 až 1973), který zde začal vykonávat lékařskou praxi. Rodina tu zažívala i chvíle štěstí, ke dvouleté dceři Janě se jim v březnu 1939 narodil ještě syn Ivan. V Mníšku strávili tři roky, než byli donuceni koncem roku 1941 k odchodu do Prahy.

Dnes 86letá paní Jana Urbanová na krátký pobyt své rodiny v Mníšku vzpomíná: *„Život v Mníšku začal slibně. Pacienti si otce oblíbili, měli jsme řadu přátel. Vzpomínám si na rodinu truhláře Veselého a jejich dceru Milušku a na rodinu statkáře Čumrdy. S jejich dcerou Maruškou jsme se přátelili i po válce, a dokonce jsem byla na její svatbě s panem Znamenáčkem v roce 1947 za družičku. Mezi další přátele patřil správce zámku Durda, hostinský Landkamer, myslím, že jeho restaurace se jmenovala Na Skalce, matně si pamatuji na majitele krásné vily v zahradě, pana Blažka a jeho paní.“*

Tím ovšem příjemné vzpomínky paní Urbanové na Mníšek končí, neboť vznikem Protektorátu Čechy a Morava se jich začínají dotýkat potupná protižidovská nařízení.

Holocaust, prováděný hitlerovskou Velkoněmeckou říší, zasáhl také židovské obyvatelstvo Mníšku.

Omezování práv a svobod židovských obyvatel nacisty na sebe po vzniku Protektorátu nenechalo dlouho čekat. Zavádění stovek zákonů a nařízení bylo postupné, od nacistů to bylo promyšlená „salámová“ metoda, jak Židy vytlačit z profesního a běžného života, aniž by vzbudili jejich větší odpor.

Rok 1939:

- V březnu bylo Židům zakázáno pracovat jako právníci či zaměstnanci veřejných institucí a byly výrazně omezeny jejich možnosti prodávat, pronajímat či darovat svůj nemovitý majetek.

- V červnu následovalo nařízení o vyvlastnění židovského majetku.
- Od července nesměly židovské děti chodit do německých škol.
- Od srpna nesměli Židé chodit do většiny kaváren, na plovárny, na koncerty. Svůj obchod museli označit nápisem „Židovský obchod“.
- V září museli odevzdat rozhlasové přijímače.

Rok 1940:

- Od srpna nesměly židovské děti chodit ani do českých škol.
- Od září museli Židé v Praze jezdit v tramvajích pouze v zadním voze. Když měla tramvaj jen jeden vagón, nesměli jezdit vůbec.
- Od října se v Praze nesměli stěhovat ani odjet mimo město.

Rok 1941:

- Od ledna nesměli mít doma telefon a nesměli řídit motorová vozidla.
- Od února nesměli rybařit.
- Od srpna nesměli nakupovat luštěniny.
- Od září musely židovské osoby starší 6 let nosit žlutou hvězdu.
- Od října nesměla být veřejně hrána židovská hudba a Židé nesměli nakupovat ovoce, marmelády, sýry, cukrovinky, ryby, drůbež ani zvěřinu.
- Od listopadu nemohli nakupovat cibuli a jablka.

Na podzim roku 1941 byly zahájeny transporty do ghetta v Terezíně, jako přestupní stanice do koncentračních a vyhlazovacích táborů.

Vzpomínky paní Jany Urbanové z dalších let už jsou vyplněny ústrky a násilím: „Otci jako Židovi zakázali léčit Árijce, bylo mu nicméně povoleno léčení židovských obyvatel, ovšem židovských rodin v Mníšku mnoho nebylo. Přes zákaz pacienti tajně navštěvovali otcovu ordinaci a přátelé nám všemožně pomáhali. Naše osudy však dostaly rychlý spád poté, co se na konci roku 1941 objevil v plátku *Árijský boj* nepodepsaný článek, že by se obyvatelé Mníšku měli stydět, protože ve svém středu trpí lékaře Žida, tajně navštěvují jeho ordinaci, a dokonce se s ním na ulici veřejně zdraví. Krátce potom na Štědrý den náš byt přepadlo německé komando, otce sebrali a odvezli neznámo kam. Mé dětské vzpomínky na ten den jsou děsivé. Zmatek a pláč, rozházené věci po bytě. Nevím proč si vybavuji nesmyslně hlavně zimní boty, které máma nestačila tátovi s sebou dát a zůstaly ležet na žehlícím prkně. Ten zážitek zcela potlačil radost z panenky v modrých šatech, kterou jsem dostala pod stromeček. Paní domácí, která se po odjezdu komanda přišla podívat co se děje, se mě natolik zželelo, že mne vzala na chvíli k sobě domů, abych neviděla plačící mámu. Vzpomínám si, že mi ukázala nádherný vyřezávaný betlém s mnoha figurkami zasazenými do čerstvého mechu. O tátovi nám nepřišla žádná zpráva, ale dorazil příkaz k rychlému opuštění Mníšku.“

Válku Klačerovi nakonec přežili díky tomu, že patřili k tzv. smíšeným manželstvím. Paní Antonie Klačerová se jako Árijka odmítla dát rozvést a tím svému manželovi i svým dětem nejspíš zachránila život. Židé ze smíšených manželství byli posíláni do Terezína až od roku 1944, Josefa Klačera a jeho dceru Janu čekala cesta v lednu 1945. Zde se oba dočkali osvobození. Po válce se celá rodina vrátila do Oseka u Duchcova a MUDr. Josef Klačer se až do konce svého života v roce 1973 věnoval, vedle svého lékařského povolání, také řízení zdejšího kulturního života.

« MUDr. Josef Klačer prožil v Mníšku s rodinou tři roky

Mníšecké oběti holocaustu:

V databázi na webových stránkách Holocaust.cz je evidováno **28 mužů, žen a dětí z Mníšku**, kteří se stali obětí holocaustu. Mníšek opouštěli židovští sousedé postupně, na základě předvolání do transportu do Terezína, mezi srpnem a listopadem 1942. Během dalších tří válečných let byli všichni zavražděni v Terezíně, Osvětimi, Treblince, Malém Trostinci nebo Rize.

příjmení a jméno	zavražděn/a ve věku
Bondy Rudolf	30 let
Bondyová Regina	70 let
Deutsch Alfred	30 let
Deutschová Ida	66 let
Glauber Pavel	46 let
Glauberová Ruth Lia	13 let
Glauberová Sari	40 let
Gottlieber Alfred	56 let
Gottlieber Gerhart	22 let
Gottlieberová Helena	53 let
Gottlieberová Magda	22 let
Herschmann Josef	44 let
Herschmann Petr	12 let
Herschmannová Elfrieda	43 let

příjmení a jméno	zavražděn/a ve věku
Herschmannová Elsa	7 let
Kaufmann Edvard	63 let
Kaufmannová Amálie	65 let
Mautner Julius	59 let
Meierová Dorit	12 let
Meierová Felicitas	13 let
Meierová Piroška	47 let
Nathan Hugo	67 let
Nathanová Aloisie	64 let
Ritterová Adolfina	69 let
Russová Berta	61 let
Schütz Leo	42 let
Šiková Anna	55 let
Šiková Růžena	19 let

RODINA NATHANOVÝCH

K domu v Dobříšské ulici č. p. 53, před nějž jsme umístili první dva mníšecké stolpersteiny, se váže příběh židovských rodiny **Mautnerů** a **Nathanů**.

Hugo Nathan se narodil ve Vraném nad Vltavou v roce 1875. V roce 1900 se přičlenil do rodiny mníšeckého obchodníka Salomona Mautnera, když si vzal jeho jedinou dceru **Aloisii** (* 1876). Po tchánově smrti v roce 1910, na jehož parte stálo „*milovník kultury, člen správní rady a občan Mníšku*“, převzal jeho obchod se smíšeným zbožím a galanterií.

Stal se starostou mníšecké židovské náboženské obce a po roce 1930 měl na starosti také její „likvidaci“.

Byl velmi aktivní ve veřejném životě a můžeme ho nazvat českým vlastencem. Patřil mezi zakládající členy mníšeckého Sokola (1910) a ve výboru měl na starosti účetnictví. Ve 20. letech 20. století zasedal v mníšeckém obecním zastupitelstvu.

V srpnu 1942 byli oba manželé deportováni do Terezína. Hugo zde po dvou měsících zemřel, Aloisie byla zavražděna o dva měsíce později v Treblince.

Paní **Jaroslava Kocourková** (* 1932) na obchodníka Hugo Nathana po téměř 80 letech vzpomínala: „*Byl to moc hodný pán a měl rád děti. Prodával i hračky, a když jsme si je dlouho prohlíželi, tak jsme si panenky mohli třeba pochovat.*“

Manželé Nathanovi měli dvě děti. Starší **Otto** (* 1901) se stal inženýrem a před válkou pracoval jako technický úředník. V roce 1927 se oženil s **Maríí** (* 1905) a o dva roky později se jim narodila jediná dcera **Emilie**. Rodina bydlela v pražských Vysočanech, v ulici Na Harfě 253. Marie zůstala zřejmě v domácnosti a starala se o rodinu.

Po obsazení země nacisty požádali o prodloužení, resp. o vydání nových cestovních pasů, ovšem žádosti byly odloženy ad acta.

V prosinci 1941 byli všichni deportováni do Terezína. Oba rodiče byli zavražděni v roce 1944 v Osvětimi. Emilie / Miluška měla být z Osvětimi převezena do Bergen-Belsenu, kde na konci války zemřela – bylo jí pouhých 16 let.

Rodinu Nathanových se nacistům zcela vyvraždit naštěstí nepodařilo. Válku přežila dcera Nathanových **Margarethe** (* 1904), provdaná od roku 1923 za **Lea Fuchse** (* 1896) z Lovosic. Manželům Fuchsovým se podařilo v listopadu 1938 získat víza do Panamy a odtud se pak dostali do USA. Odchodem z Československa si pravděpodobně zachránili život. Margarethe Fuchsová prodala po válce svůj rodičovský dům v Mníšku a zemřela v Chicagu roku 1976.

Fotografie Huga a Aloisie Nathanových se nedochovaly. Proto uveřejňujeme fotku jejich syna, snachy a vnučky.

*Emilie / Miluška Nathanová
odešla do transportu ve 12 letech,
zavražděna byla v pouhých 16 letech*

*Otto Nathan
byl zavražděn ve 43 letech*

*Marie Nathanová
byla zavražděna v 39 letech*

**Vydalo město Mníšek pod Brdy
za finanční podpory Nadace obětem holocaustu.**

Autor: Libor Kálmán, **odborný poradce:** Mgr. Jindřiška Rosenbaumová,
grafické zpracování: Jiří Hladovec.

Tisk: Petr Dvořák, Na Zlaté stezce 1055, Dobříš. Druhé vydání, náklad 250 výtisků, zdarma.

Použité fotografie: archiv autora, Holocaust.cz a Archiv Židovského muzea v Praze.